

Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri Kullanma Düzeyleri

Ömer Faruk SÖNMEZ^a & Hayati ÇAVUŞ^b & Zihni MEREY^c

Özet

Bu çalışmanın amacı, 2007–2008 öğretim yılında Van il merkezi, ilçe merkezleri ve kasabalarındaki ortaöğretim okullarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinin, derslerinde öğretim materyallerini ne düzeyde kullanabildiklerinin ve öğretim materyallerini kullanamıyorsa sebeplerinin ne olduğunun ve duruma ilişkin sonuç ve önerilerin ortaya çıkarılmasıdır.

Çalışmada, araştırma yöntemlerinden olan betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışma grubunu Van ili ortaöğretim okullarında çalışan coğrafya öğretmenlerinin tamamı oluşturmaktadır. İlgili durumları tespit etmek amacıyla Sezer ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen anket formu, çalışmayı yürüten araştırmacılar tarafından bizzat çalışma grubuna uygulanmış, elde edilen veriler yüzde ve frekans tabloları halinde değerlendirilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda; ortaöğretim okullarında gerekli materyal ve malzemenin olmayışı öğretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Birçok öğretim materyalinin öğretmenler tarafından nasıl kullanılacağı bilinmemesinden dolayı, bu hususlarda öğretmenlerin bu materyalleri kullanmaları doğrultusunda desteklenip, bu konularda hizmet içi eğitimlere önem verilmelidir.

Anahtar kelimeler: Coğrafya eğitimi, materyal kullanımı, öğretim teknolojileri

The Usage Levels of Educational Technologies And Materials

of Geography Teachers

Abstract

The aim of this study is to determine the usage and non-usage percentages of the educational materials by the geography teachers who have been working during the 2007-2008 education year, in Van province. At the same time the study also aims to determine the reasons for not using these materials, presents the results and offer some suggestions.

^a Öğretim Görevlisi, Gaziosman Paşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD. sonmez.omerfaruk@gmail.com, Tokat

^b Yrd.Doç.Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Van.

^c Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, zihnimerey@yahoo.com, Ankara.

In the study, the descriptive method was used which was one of the research methods. All of the geography teachers were included in the study in Van. To determine the related situations a survey which was developed by Sezer and friends (2005) was applied to the teachers by the researchers. The data was evaluated as percentage and frequency tables.

As a result, the geography education is affected negatively because of the lack of the teaching materials at these schools. Owing to the lack of the knowledge about using the materials, geography teachers must be supported to use the teaching materials and these teachers must be trained about the usage of the educational materials at the in-service courses.

Keywords: Education of geography, material usage, instructional technology.

Giriş

İnsanlar toplumda rahat bir şekilde yaşayabilmek ve yaşam standartlarını yükseltebilmek için çeşitli bilgilere ihtiyaç duyarlar. Fen bilimleri, sağlık bilimleri, sanat bilimleri gibi, ihtiyaç duyulan bilgilerden birisi de insanların içinde yaşadığı doğal, beşeri ve ekonomik koşulları, insan topluluklarının etnik, antropolojik, kültür, tarih ve sosyolojik yapılarının nedenlerini ve dağılımını gösteren coğrafya bilgileridir (Cenker, 2000). Eğitim ve öğretimi ezberden kurtaracak en etkili yol, amaca uygun araç ve gereçler kullanarak eğitim yapmaktır (Doğanay, 2002).

Bilindiği üzere ortaöğretimde okutulmakta olan coğrafya dersi, diğer sosyal bilimler derslerinde de olduğu gibi görmeye, uygulamaya ve izlemeye dayalı bir derstir. Eğitim ve öğretim ortamlarında en çok önem verilen teknikler; görme, işitme, izleme ve uygulanmaya dayalı olan tekniklerdir. Özellikle etkili öğrenme açısından resimler, slaytlar, tablo ve grafiklerden, üç boyutlu animasyonlar, simülasyonlar ve etkileşimli sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerine kadar yaygın olarak kullanılabilir (Şahin, S. Gençtürk E 2009).

Öğretim teknolojisi, iletişim devriminin yarattığı, öğretmen, kitap ve yazı tahtası yanında öğretimsel amaçlar için kullanılacak kitle iletişim araçlarıdır (Yalın, 2002). Başka bir tanımla öğretim teknolojisi, öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanılan araç ve materyalleridir (Şahin ve Yıldırım, 2001). Öğretim teknolojisini öğrenme – öğretme süreçlerinde etkin bir şekilde kullanmak, eğitime sistematik ve bütüncül bir anlam kazandırmaya yardımcı olmaktadır.

Öğretim materyallerinin öğretim ortamında farklı amaçlar için kullanıldığı bir gerçektir. Materyaller, bazı öğretim ortamlarında öğretmeni

destekleyici amaçla kullanıldığı halde, bazı ortamlarda ise tamamen öğretmenin rolünü üstlenerek içeriği doğrudan öğrencilere aktarır (Şahin ve Yıldırım, 2001).

Öğretim materyalleri, öğrenmeyi kalıcı hale getirir, öğrencilerin ilgisini çekerek öğrenmeyi güçlendirir, anlamın gelişmesini ve anlatım kolaylığı sağlar. Öğretimde zaman kazandırır. Öğrenmede uyarıcı etki yaparak öğretim süreçlerinin güçlenmesini sağlar. Belirli amaca ulaşmada kolaylık sağlamak, etkili ve kalıcı öğretim yapabilmek için, öğretim materyalleri de unutulmamalıdır (Yılmaz ve Mahiroğlu, 2004).

Öğretme-öğrenme sürecinde araç-gereçlerden yararlanma, konuların daha etkili sunulmasını ve öğrenme zamanının da daha etkili kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, öğretimi daha zevkli ve anlaşılır hale getirdiği için, öğrenme için ayrılan süre verimli geçmekte ve öğretim hizmetinin niteliğini artırmaktadır (Demirel, 2002). Öğretim ortamlarında araç-gereç kullanımı, geleneksel öğretim yöntemlerine göre daha güçlü ve kalıcı etkiye sahiptir. Bu yöntem ile öğrenilen konuların hatırlanması daha kolay olmaktadır.

Duman ve Atar (2004) yapmış oldukları araştırmayla, data show (Bilgisayar ekranındaki görüntüyü veya video görüntülerini tepegöz yardımıyla perdeye aktaran elete denir) teknolojisinin coğrafya dersinde soyut konuların öğretilmesinde öğrencilerin motivasyonu ve akademik başarısı üzerindeki etkisinin neler olduğunun belirlenmesini amaçlamışlardır. Elde edilen bulgulara göre “datashow” kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin toplam başarı puanları kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanlarından daha yüksek olduğu ve anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin öğrenimlerini somutlaştıramadıkları ve öğrenmede zorlandıkları coğrafya dersinin iklim bilgisi konusunda öğretim teknolojilerinin kullanılması sayesinde akademik başarılarının ve motivasyon düzeylerini arttığı görülmüştür. Coğrafya öğretiminde öğrencilerin öğrenmede güçlüklerle karşılaştıkları iklim bilgisi, yeryüzü şekilleri v.b gibi fiziki coğrafya konuların öğretiminde data show teknolojileri kullanılmalıdır.

Demiralp'ın (2004), kuramsal çalışmasında coğrafya eğitiminde materyal seçiminin, hazırlanmasının, kullanılmasının ve değerlendirilmesinin etkin öğrenmede yararlı olduğu vurgulanmaktadır.

Coğrafya öğretiminin temel problemlerinden birisi, konuların işlenmesi sürecinde soyut olan kavramların somut hale getirilememesidir. Bu yüzden de

konuların öğrenciler tarafından anlaşılır hale gelmesi zorlaşmaktadır. Görsel ve işitsel araçlar, öğretim sürecinde öğrenmeye canlılık kazandırarak öğretmeni klasik anlatımdan uzaklaştırır. Bunun sonucunda öğrencinin görsel ve işitsel araçlar sayesinde öğrenme arzusu artar (Güngördü, 2003). Ayrıca, eğitimde görsel – işitsel araçlar, bir yandan öğretmenler tarafından kullanılması gereken materyalleri zenginleştirirken, diğer yandan da öğretmenlerin çalışmalarını kolaylaştırmaktadır (Demirel, 2002).

Görsel – işitsel araçların kullanılması öncelikle öğrencilerin dikkatlerini toplamasına katkı sağlar. Ayrıca öğrencilerin öğrenilenleri hafızaya almasını ve kodlamasını kolaylaştırır. Görsel – işitsel araç ve gereçler bunun dışında gereksiz tekrarları önler, algılamayı kolaylaştırır, ilgiyi ve katılımı sağlar ve monotonluğu önler (Erdoğan, 2001).

Coğrafya, harita, kesit, şekil, grafik, fotoğraf gibi araç-gereçler kullanılarak kalıcı öğrenmeyi sağlayacak şekilde öğrenilmesi ve öğretilmesi gereken bir bilimdir. Sönmez (2006) araştırmasında, elde edilen bulgular doğrultusunda; sosyal bilgiler dersinde (Coğrafya konularının öğretiminde) görsel araç ve gereç kullanmanın başarıyı artırması bakımından öğretim yöntemine göre daha etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

Coğrafya derslerinde araç-gereçler bir olayı görsel hale getirmek, olayı rasyonel bir şekilde açıklamak için yardımcı unsurlardır. Dünyanın yuvarlaklığı öğrenci için soyut bir kavramdır. Hâlbuki küre bu kavramı somutlaştırarak öğrencinin dünya ile ilgili diğer kavramları öğrenmesini kolaylaştırır. Çünkü araç-gereçler öğrencinin ilgisini çekmekle kalmaz, duyu organlarına da hitap ederek öğretimde kalıcılığı sağlar (Güngördü, 2003).

Coğrafya öğretiminde araç ve gereç kullanımı hem öğretmene etkin bir öğretim, hem de öğrenciye etkin bir öğrenme süreci sağlarken aynı zamanda da çoklu öğrenme ortamının oluşturulmasında katkı sağlar. Bu suretle hem görsel hem de işitsel öğretim ortamının aynı anda sağlanmasıyla öğrenciler için daha zengin öğrenme ortamları sağlanmış olur.

Meral ve Zerayak'ın (2004), 9 ortaöğretim okulundaki 244 öğrenci ve 53 öğretmen üzerinde gerçekleştirdiği tarama modeli çalışmanın sonuçlarına göre okulların çoğunda eğitim ortamlarını zenginleştirme amacına hizmet edebilecek teknolojilerin bir bölümünün bulunmasına karşın, öğretmenlerin bu teknolojileri çeşitli nedenlerle kullanmadıkları sonucuna varılmıştır. Bulgular göz önüne alındığında; tüm okullara gereksinim duyulan teknolojilerin temini,

öğretmenlerin daha verimli öğrenmeler gerçekleştirebilmesini sağlayabilecek teknolojileri kullanması, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanabilmeleri için hizmet içi eğitim programlarından geçirilmesi gerekmektedir.

Öğretim etkinliklerinde çeşitli araçlar kullanılarak öğrencilerin daha çok duyu organlarına hitap edilmekte, gerçek uygulamalar sınıf ortamına taşınarak öğrenme konularına pratik değer kazandırılmakta ve böylece öğrenmenin daha kalıcı olması sağlanmaktadır.

Sezer ve arkadaşları (2005), ortaöğretim okullarında çalışan coğrafya öğretmenlerinin, öğretim materyallerini kullanma durumlarına ilişkin çalışmalarında, öğretmenlerin her zaman kullandıkları materyaller arasında harita (%43,2), atlaslar (%27,0), küre (%29,7), fotoğraflar (%2,7), kaynak kitaplar (%16,2) ve dergiler gösterilmiştir. Öğretim materyalleri kullanamama nedenlerinin başında ilgili öğretim materyallerin okullarda hiç olmaması ya da yeterli sayıda olmaması gösterilmiştir. Ayrıca Öğretim materyalleri kullanamama nedenleri arasında okulların fiziki yapılarının uygun olmayışı, kaynak yokluğu da yer almıştır. Araştırmanın sonuç ve öneri bölümünde, öğretmenlerin derste öğretim materyallerini kullanma becerilerinde yetersiz kaldıkları, bunu giderecek bir eğitime ihtiyaçları olduğunu tespit edilmiştir.

Amaç

Bu çalışmadaki amaç, Van ili ortaöğretim okullarında çalışan coğrafya öğretmenlerinin derslerinde öğretim materyallerini ne düzeyde kullanabildikleri ve öğretim materyallerini kullanamıyorlarsa sebeplerinin ne olduğunun ortaya konulması ve duruma ilişkin önerilerin getirilmesidir.

Yöntem

Araştırma, genel tarama modeli kapsamında literatür tarama tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Bu amaçla Sezer ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilmiş olan “Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri ve Kullanamama Sebeplerinin Belirlenmesi” anketi kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünün Cronbach Alpha katsayısı 0.89, İkinci bölümünün ise Cronbach . Alpha katsayısı 0.91 bulunmuştur. Bu değerler anketin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu

göstermektedir. Anketin ön kısmına araştırmanın amacına uygun olarak kişisel bilgiler kısmı eklenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Van il merkezi ve çevresindeki 2006–2007 öğretim yılı ikinci döneminde çalışmakta olan tüm coğrafya öğretmenleri (N=57) oluşturmaktadır. Ancak anketin düzgün bir şekilde doldurulmamasından dolayı 6 öğretmene uygulanan anket değerlendirmeye tabii tutulmamış ve çalışma 51 anket üzerinde sürdürülmüştür.

Veri Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma ile ilgili verilerin toplanabilmesi için; Sezer ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen anket formu çalışma grubuna uygulanmıştır. Çalışma grubuna uygulanan anket öğretmenlerin mesleki ve kişisel bilgileri, öğretmenlerin coğrafya derslerinde öğretim materyallerinden yararlanma düzeyleri ve öğretim materyallerini kullanamama sebeplerini belirlemek üzere üç bölüm şeklinde hazırlanmıştır.

Anketin okullarda çalışma grubuna uygulanabilmesi için Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin ve valilik oluru alınmıştır. 2006–2007 öğretim yılında Van il merkezi ve çevresinde görev yapmakta olan tüm coğrafya öğretmenlerine anketin uygulanması planlanmıştır. Tüm evrene ulaşılmış ve anket uygulanmıştır. Grupların genel dağılım özelliklerini belirlemede Frekans (f) ve Yüzde (%) değerler alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma grubunun derslerinde öğretim materyallerini ne düzeyde kullanabildiklerinin ve öğretim materyallerini kullanamıyorsa sebeplerinin ne olduğu ve kişisel özellikleri, amaçlar doğrultusunda verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyete göre dağılım

Cinsiyet	f	%
Bay	41	80,4
Bayan	10	19,6
Toplam	51	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, ankete katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu görülmektedir (n:41, %80,4).

Tablo 2. Eğitim düzeylerine göre dağılım

Eğitim düzeyi	f	%
Lisans	40	78,4
Yüksek Lisans	11	21,6
Toplam	51	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin 11 tanesi (%21,6) yüksek lisans yapmış diğerleri ise yapmamışlardır.

Tablo 3. Eğitim düzeyi ile cinsiyet karşılaştırması

	Eğitim düzeyi			
	Lisans	%	Yüksek Lisans	%
Erkek	33	83	8	73
Bayan	7	17	3	27
Toplam	40	100	11	100

Tablo 3 incelendiğinde ise, her ne kadar erkek öğretmenler içerisinde yüksek lisans yapanların sayısı (f: 8, %19.52) bayan öğretmenlerden (f: 3, %42.85) fazla gibi gözükse de, öğretmen sayılarının dağılımına bakıldığında aslında bayanların daha yüksek bir oranda yüksek lisans yapmış oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. Mezun olunan okul türüne göre dağılım

Mezun Olunan Okul	f	%
Eğitim Fakültesi	31	60,8
Fen-Edebiyat/Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi	20	39,2
Toplam	51	100,0

Mezun olunan okul türüne bakıldığında (Tablo 4), coğrafya öğretmenlerinin (f:31, %60,8) Eğitim Fakültesi mezunlarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5. Meslekteki kıdem dağılımı

Meslekteki kıdem durumu	f	%
1-5 yıl	25	49,0
6-10 yıl	9	17,6
11-15 yıl	13	25,5
16-20 yıl	2	3,9
21 yıl ve üstü	2	3,9
Toplam	51	100,0

Tablo 5’da ise, Van ilindeki coğrafya öğretmenlerinin yarıya yakın bir oranda (%49,0) meslekte 1-5 yıl arasında görev yapmakta oldukları görülebilir. Meslekte 6-10 yıl arasında görevde olan öğretmenlerin oranı (%17,6) iken, 10 yıl ve daha üzeri sürede görevde bulunanların oranı ise (%33,3)’tür.

Tablo 6. Çalışılan yerleşim birimi dağılımı

Çalışılan Yerleşim Birimi	f	%
İl merkezi	36	70,6
İlçe merkezi	14	27,5
Kasaba	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin %70,6’sının il merkezinde toplandıkları görülecektir. İlçe ve kasabalardaki ortaöğretim kurumlarının sayılarının az olmasının, oralarda görev yapan öğretmen sayılarının da az olmasına neden olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Yüksek öğreniminizde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Kullanımı ile ilgili ders alıp-almama durumu?

ÖTMG ile İlgili Ders Aldınız mı?	f	%
Evet	26	50,9
Hayır	25	49,1
Toplam	51	100,0

Tablo 8. Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımı İle İlgili Alınan Derslerin Alım Dağılımı

Dersin Adı	Alan kişi sayısı	%
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme	21	80
Harita Bilgisi	2	8
Coğrafya Materyal Üretimi ve Kullanımı	2	8
Kartoğrafya	1	4
Toplam	26	100

Tablo 7 ve tablo 8 incelendiğinde ise, coğrafya öğretmenlerinin yarıdan fazlasının lisans öğrenimleri esnasında Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) dersini almış oldukları (%80.76) gözlemlenebilir. Bu oran da derslerde materyal kullanımı açısından iyi bir orandır.

Tablo 9. ÖTMG ile ilgili hizmet içi kurs alma durumunun dağılımı

ÖTMG hakkında hizmet içi kurs aldınız mı?	f	%
Evet	8	15,7
Hayır	43	84,3
Toplam	51	100,0

Tablo 9’da, coğrafya öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme ile ilgili hizmet içi eğitim alanlarının çok küçük bir orana (%15,7) sahip olduğu görülecektir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%84,3), Öğretim Teknolojileri ve Materyal geliştirme ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim almamış olmaları, bu dersin lisans döneminde almış oldukları kabul edildiğinden kaynaklanabilir.

Tablo 10. Meslek kıdemi ile hizmet içi eğitim alma durumlarının karşılaştırması

ÖTMG hakkında hizmet içi kurs aldınız mı?		Yanıtlar	
		Evet	Hayır
Meslek	1-5 yıl	4	21

Kıdeminiz	6-10 yıl	1	8
	11-15 yıl	2	11
	16-20 yıl	1	1
	21 yıl ve üstü	0	2
Toplam		8	43

Tablo 10'a bakıldığında, ÖTMG ile ilgili hizmet içi kurs alma oranları çok düşük çıkmıştır. Bu sonuca sebep olarak, bu dersin lisans ve yüksek lisans dönemlerinde alınmış olması düşünülebilir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Coğrafya Derslerinde Öğretim Materyallerinden Yararlanma Düzeyleri

ÖĞRETİM MATERYALLERİ		Her zaman		Çoğunlukla		Kısmen		Az		Hiç	
		f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
1	Haritalar	15	29,4	23	45,1	10	19,6	3	5,9		
2	Atlaslar	8	15,7	15	29,4	12	23,5	10	19,6	6	11,8
3	Küre	8	15,7	13	25,5	20	39,2	6	11,8	4	7,8
4	Güneş sistemi modeli					3	5,9	8	15,7	40	78,4
5	Bilgisayar			6	11,8	9	17,6	9	17,6	27	52,9
6	Televizyon					6	11,8	12	23,5	33	64,7
7	Video			2	3,9	4	7,8	9	17,6	36	70,6
8	Tepegöz projektörü			2	3,9	11	21,6	12	23,5	26	51
9	Projeksiyon	1	2,0	4	7,8	7	13,7	8	15,7	31	60,8
10	Video kamera					3	5,9	5	9,8	43	84,3
11	Fotoğraf makinesi	1	2,0	1	2,0	6	11,8	15	29,4	28	54,9
12	Slâyt makinesi			1	2,0	5	9,8	5	9,8	40	78,4
13	Coğrafya dersleri ile ilgili CD/Videokasetler	2	3,9	5	9,8	16	31,4	7	13,7	21	41,2
14	Slaytlar / Film şeritleri	1	2,0	4	7,8	8	15,7	4	7,8	34	66,7
15	Fotoğraflar	1	2,0	7	13,7	17	33,3	15	29,4	11	21,6

Tablo 11'in devamı

16	Coğrafya dersleri ile ilgili gerçek eşyalar (maden, taş, toprak ve bitki, tarım ürünleri türleri koleksiyonu gibi)	1	2,0	2	3,9	17	33,3	15	29,4	16	31,4
17	Folyo setleri (asetatlar)			2	3,9	10	19,6	8	15,7	31	60,8
18	Kaynak kitaplar	21	41,2	20	39,2	7	13,7	1	2,0	2	3,9
19	Dergiler (Atlas, National Geographic vb.)	7	13,7	17	33,3	14	27,5	6	11,8	7	13,7
20	Grafikler	8	15,7	21	41,2	6	11,8	8	15,7	8	15,7
21	Diyagramlar	5	9,8	9	17,6	15	29,4	9	17,6	13	25,5
22	Profiller	3	5,9	11	21,6	12	23,5	12	23,5	13	25,5
23	Kesitler	4	7,8	8	15,7	13	25,5	11	21,6	15	29,4
24	Şemalar	5	9,8	14	27,5	12	23,5	9	17,6	11	21,6
25	Veri tabloları	7	13,7	16	31,4	8	15,7	9	17,6	11	21,6
26	Coğrafya dersleri ile ilgili maketler	1	2,0	2	3,9	10	19,6	13	25,5	25	49,0

Materyal kullanımı ile ilgili olarak Coğrafya öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiş ve tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11 incelendiğinde, öğretmenlerin “her zaman” kullandıkları materyaller arasında kaynak kitaplar (%41.2), harita (%29.4), dergiler (%19.7), küre (%18.7), atlas ve grafikler (%15.7), veri tabloları (%13.7) yer alırken, diğer materyallerin de (projeksiyon, fotoğraf makinesi, coğrafya dersleriyle ilgili CD/Video kasetleri, slaytlar ve coğrafya dersi ile maketler) daha az oranlarda da olsa kullanıldıkları görülmektedir.

“Çoğunlukla” kullanabildikleri öğretim materyalleri arasında, harita (%45.1), grafikler (%41.2), kaynak kitaplar (%39.2), dergiler (%33.3), veri tabloları (%31.4), atlaslar (%29.4), şemalar (%27.5), küre (%25.5), profiller (21.6), diyagramlar (%17.6) ve (% 2.0-15.7) aralığında da diğer materyaller gelmektedir.

Öğretim materyallerinin ve araç-gereçlerin “kısmen” kullanılma oranları ise, küre (%39.2), coğrafya ile ilgili taşlar ve fotoğraflar (%33.3), coğrafya ile ilgili CD, fotoğraflar (%31.4), atlas (%23.5), harita (%19.6)'dır.

Öğretim materyallerinin “az” kullanılma oranları ise, kaynak kitaplar (%2.0), haritalar (%5.9), slayt filimler (%7.8), video kamera ve slayt makinesinin kullanımı aynı oranlarda (%9.8) elde edilmiştir.

Yukarıdaki sonuçlar, öğretim materyallerinin farklı oranlarda da olsa öğretmenler tarafından kullanıldığının bir göstergesidir.

Öğretim materyallerini ve araç-gereçleri “hiç” kullanmayanlar ise, video kamera (%84.3), güneş sistemi modeli (%78.4), slayt makineleri (%60.8), coğrafya öğretiminin en temel materyali olan atlas (%11.8), küre (%7.8) olarak bulunmuştur.

Tablo 12. Öğretmenlerin Coğrafya Derslerinde Öğretim Materyallerinden Yararlanamama Nedenleri

ÖĞRETİM MATERYALLERİ	Bu öğretim materyali okulumuzda yoktur.		Bu öğretim materyali okulumuzda yeterli sayıda yok.		Bu öğretim materyalini kullanmada yeterli bilgi ve becerim yok.		Bu öğretim materyalini kullanmada yeterli bilgi ve becerim yok.		Gerekli donanımı hazırlamak için (Ör. Tepegöz saydam) zamanım yok.		Gerekli donanımı hazırlamak için (Ör. Asetat) kaynak yok.		Bu öğretim materyalinin bir faydası olduğuna inanmıyorum.		Bu öğretim materyalini kullanmak için okulumuzun fiziki yapısı uygun değil.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
1 Haritalar	1	2,0	10	19,6											2	3,9
2 Atlaslar	8	15,7	10	19,6											2	3,9
3 Küre	3	5,9	11	21,6											2	3,9
4 Güneş sistemi modeli	29	56,9	6	11,8	2	3,9									2	3,9
5 Bilgisayar	8	15,7	13	25,5			3	5,9	2	3,9			1	2,0	9	17,6
6 Televizyon	14	27,5	11	21,6							1	2,0	3	5,9	8	15,7
7 Video	14	27,5	11	21,6							1	2,0	3	5,9	8	15,7
8 Tepegöz projektörü	11	21,6	9	17,6			3	5,9	2	3,9	2	3,9	2	3,9	5	9,8
9 Projeksiyon	14	27,5	7	13,7	1	2,0	5	9,8			2	3,9	1	2,0	5	9,8
10 Video kamera	18	35,3	8	15,7	1	2,0	4	7,8			2	3,9	2	3,9	5	9,8
11 Fotoğraf makinesi	17	33,3	6	11,8	1	2,0	4	7,8			1	2,0	1	2,0	5	9,8
12 Slayt makinesi	17	33,3	5	9,8			1	2,0	2	3,9	2	3,9			7	13,7
13 Coğrafya dersleri ile ilgili CD/Video kasetler	17	33,3	6	11,8			1	2,0	3	5,9	3	5,9			5	9,8

Tablo 12'in devamı

14	Slaytlar / Film şeritleri	19	37,3	4	7,8			1	2,0	2	3,9	2	3,9			6	11,8
15	Fotoğraflar	15	29,4	9	17,6					2	3,9					1	2,0
16	Coğrafya dersleri ile ilgili gerçek eşyalar	22	43,1	7	13,7					1	2,0	2	3,9			1	2,0
17	Folyo setleri (asetatlar)	23	45,1	6	11,8					2	3,9	4	7,8				
18	Kaynak kitaplar	4	7,8	8	15,7												
19	Dergiler (Atlas, National Geographic vb.)	10	19,6	10	19,6												
20	Grafikler	18	35,3	7	13,7							2	3,9				
21	Diyagramlar	18	35,3	8	15,7			1	2,0			1	2,0				
22	Profiller	19	37,3	8	15,7			1	2,0			2	3,9				
23	Kesitler	19	37,3	9	17,6	1	2,0					2	3,9				
24	Şemalar	20	39,2	8	15,7							2	3,9				
25	Veri tabloları	21	41,2	7	13,7							1	2,0				
26	Coğrafya dersleri ile ilgili maketler	29	56,9	10	19,6							3	5,9				

Tablo 12 incelendiğinde, öğretim materyallerinin kullanılmama sebepleri içerisinde en yüksek oran olarak dikkat çeken en belirgin durum, ilgili öğretim materyalinin okulda hiç olmaması ya da yeterli sayıda olmamasının işaretlenmiş olmasıdır. Bu veriler okullarda öğretim materyallerinin olmadığının bir göstergesidir.

Tablo 12'de dikkate değer bir önemli husus da, derslerle ilgili CD/Video kasetler, slayt, film şeritleri, güneş sistemi modeli, projeksiyon, video kamera, fotoğraf makinesi ve kasetler gibi bazı araç ve gereçlerin öğretmenler tarafından “hiç tanınmamasıdır”. Bu veri de derslerde bu tür araçların kullanılmadıklarının bir göstergesi olabilir..

Öğretim materyalleri ve araç-gereçleri kullanmada “yeterli bilgi ve becerim yok” seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin, daha çok projeksiyon (%9.8), video kamera ve fotoğraf makinesi (%7.8) seçeneklerinde çıkmış olması, öğretim materyallerinin ve araç-gereçlerin kullanılmama sebeplerinden birisi olarak görülebilir.

Bilgisayar, tepegöz, projektör, slayt makinesi, slaytlar, fotoğraflar ve folyo setleri (%3.9), coğrafya dersiyle ilgili CD/Video kasetleri (%5.9)

oranlarındaki cevaplamalar “coğrafya ile ilgili gerçek eşyaları hazırlamak için yeterli zaman yok” seçeneği altında toplanmıştır.

Öğretmenler, tepegöz, projektör, projeksiyon, video kamera, slayt makinesi, slaytlar, coğrafya dersleri ile ilgili gerçek eşyalar, grafikler, projeler, kasetler ve şemalar (%3.9), coğrafya CD ve video kasetler (%5.9), folyo setleri (%7.8), coğrafya ile ilgili maketler (%5.9), televizyon, video ve veri tablolarını (%2.0) kullanamamalarına sebep olarak “hazırlamak için kaynak yokluğunu” göstermektedirler.

Haritalar, atlaslar, güneş sistemi modeli için (f: 2), tepegöz, projektör, projeksiyon, video kamera, fotoğraf makinesi, coğrafya dersleri ile ilgili CD / Video kasetler için (f: 5), televizyon ve video için (f: 8), bilgisayar için (f: 9), slayt makinesi için (f: 7), fotoğraflar ve coğrafya dersleri ile ilgili gerçek eşyalar için (f: 1) öğretmen bu öğretim materyallerini ve araç-gereçlerini kullanamama sebebi olarak okullarının fiziki yapısının uygun olmamasını belirtmişlerdir.

“İlgili öğretim materyallerinin faydası olduğuna inanmıyorum” seçeneği 13 öğretmen tarafından (%25.6) olarak işaretlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Materyal kullanımı ile ilgili olarak coğrafya öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplar değerlendirilerek tablo 11 ve tablo 12’de sunulmuştur. Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin her zaman kullandıkları materyaller arasında, harita %75, atlaslar %46, küre %46, kaynak kitaplar %80 olarak tespit edilmiştir. Bu durumun temel nedeni tablo 12’de görüldüğü gibi tüm okullarımızda bu tür öğretim materyallerinin olduğu söylenebilir. Özellikle haritaların tüm öğretmenler tarafından kullandığı görülmektedir.

Ayrıca öğretmenlerin %27’lik ve %45’lik dilimleri arasında dergileri, diyagramları, profilleri, kesitleri, şemaları ve veri tablolarını her zaman kullanmamalarına sebep olarak, bu öğretim materyallerinin okullarda bulunmamasını ifade etmiş olmaları dikkat çekicidir.

Özellikle güneş sistemi modeli, bilgisayar, televizyon, video, tepegöz projektörü, video kamera, slayt makinesi ve folyo setlerinin her zaman kullanılmamaları, bu tür öğretim materyallerinin kullanma düzeylerini az ya da hiç olarak çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla coğrafya derslerinin temel konularından olan dünya şekli ve hareketleri, güneş sistemi ve gezegenler vb. gibi konuların, bu tür öğretim materyalleri aracılığıyla anlatılmadığı söylenebilir.

Yine coğrafya dersleri için düzenlenen öğrenme ve öğretme ortamlarının görsellikten çok uzak olduğu sonucu da çıkarılabilir.

Televizyon ve videonun (%50), tepegöz projektörünün (%41) ve slâyt makinesinin (%45) oranlarında okullarda hiç kullanılmama sebebi olarak da okulun fiziki yapısının bu materyalleri kullanmaya uygun olmayışı çalışmaya katılan öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Bu da, bu öğretim materyallerinin kullanılabilmesi için okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Yine çalışma sonrasında elde edilen veriler doğrultusunda, çalışmaya katılan öğretmenlerin (%84.3) oranında, öğretim teknolojisi ve materyal kullanımı ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılmamış olmaları da dikkate değer bir sonuçtur. Öğretmenlerin bu konu hakkında hizmet içi eğitim almaları durumunda, okullarında bulunan materyallerden daha fazla bir şekilde faydalanmalarını sağlayabilir.

Elde edilen bulgular ve sonuçlar ışığında coğrafya öğretimi için aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir,

1- Coğrafya öğretmenlerinin, öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme konusunda hizmet içi eğitime katılma olanağı sağlanarak, araç-gereç kullanımı ve faydaları hakkında bilgilendirilmeleri faydalı olacaktır.

2- Ortaöğretim okulları, coğrafya öğretim materyalleri açısından yeterli donanımlarla desteklenmelidir.

3- Coğrafya öğretmenlerinin, bir derste kullanabilecekleri öğretim materyallerini amaca hizmet eder nitelikte kullanılabilecekleri ortamın sağlanması gereklidir.

4- Coğrafya öğretmenleri, kendi alanlarında lisansüstü eğitim yapmaları konusunda teşvik edilerek desteklenmelidir.

Kaynakça

Aydın Y. Z. ve Mahiroğlu A. (2004). Dil Bilgisi Öğretiminde Yeni Geliştirilen Öğretim Materyallerinin Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkililiği, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Kış.

Cenker, M. E. (2000). Coğrafya'ya Giriş, Siirt: Mikro Dizgi.

Demiralp, N. (2004) Coğrafya Öğretiminde Materyallerin Geliştirilmesi ve kullanılması, XII. Eğitim Bilimleri Kongresi (Bildiriler) Cilt-IV, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirel, Ö. (2002).Öğretme Sanatı, Ankara: Pegem – A Yayıncılık.

- Duman, B ve Atar, E. (2004). Data Show Teknolojisinin Coğrafya Dersinde Soyut Konularının Öğretilmesinde Öğrencilerin Akademik Başarısı ve Motivasyon Üzerindeki Etkisi, The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET October 2004 ISSN: 1303-6521 Volume 3, Issue 4, Article 11
- Doğanay. İ. (2002). Coğrafya öğretim Yöntemleri, Aktif Yayınevi, Erzurum.
- Erdoğan, İ. (2001). Sınıf Yönetimi, Ankara: Pegem–A Yayıncılık.
- Güngördü, E. (1998). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Ünitelerinde Sunulan Görsel Materyallerin Doğruluk İlkesi Yönünden Değerlendirilmesi, Sosyal Bilgilerde Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, (Ed.: Cemalettin ŞAHİN) Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Karabağ S. ve Şahin S. (2007). Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi, Gazi Yayınevi, Ankara.
- Meral, M. ve Zerayak, Ertan. (1997). Öğretmen ve Öğrencilerin Okullarda Teknolojisi Kullanımına İlişkin Görüşleri –Televizyon ve Video-, IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri II., Eskişehir :10-12 Eylül 1997.
- Özden, Y. (2000).Öğrenme ve Öğretme, Ankara: Pegem - A Yayıncılık.
- Sezer, A. Bölükbaş O., Polat, Ü. (2005).Coğrafya Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri ve Kullanamama Sebeplerinin Belirlenmesi (Niğde İl Örneği). II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, Van: Milli Eğitim Basımevi.
- Sönmez, Ö. F. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf “Karadeniz Bölgesi” Konusunun Görsel ve Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi” (Tokat Örneği) Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara